

Çocuk Kütüphanesi Hizmetleri İçin İlkeler*

Guidelines for Childrens' Libraries Services

“Bütün dünyadaki çocuklar ve aileleri için her zamankinden daha önemli”

IFLA Çocuklar ve Genç Yetişkinler İçin Kütüphaneler Bölümü

Çev. Bülent Yılmaz ve Selda Ekici*****

Önsöz

Küresel toplum ve bilgi çağının istemleri kütüphaneciliği yeniden biçimlendirmiş ve teknolojinin kullanımı da, günümüz dünyasında ekonomik, kültürel ve iletişim devrimi kabul ettirmiş ve geliştirmiştir.

Taslak niteliğindeki bu ilkeler, *Çocuklar ve Genç Yetişkinler İçin Kütüphaneler Bölümü Sürekli Komitesi* üyeleri tarafından her boyut ve ekonomik düzeydeki kütüphaneler için bir uygulama aracı olarak hazırlanmıştır.

Bu ilkeler, IFLA'nın şu yayınlarını tamamlamaktadır: *IFLA/UNESCO Halk Kütüphaneleri Bildirgesi*; *Halk Kütüphanesi Hizmeti: Gelişim İçin IFLA / UNESCO İlkeleri* ve *Genç Yetişkinler İçin Kütüphane Hizmetleri Rehberi*.

Giriş

Çocuklara yönelik kütüphane hizmetleri, hiçbir zaman çocuklar ve onların aileleri için günümüzdeki kadar önemli olmamıştır. Bilgiye erişim ve dünyanın çok kültürlü zenginliklerinin yanı sıra, yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık becerileri de

* İlkelerin orijinali için bk.; Translation from: <http://www.ifla.org/files/libraries-for-children-and-youth/publications/guidelines-for-childrens-libraries-services-en.pdf> (Telif Hakkı/c: IFLA).

** Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim üyesi. e-posta: byilmaz@hacettepe.edu.tr

*** Kütüphaneci. ODTÜ Kütüphanesi. e-posta: sekici@metu.edu.tr

toplumların önceliği durumuna gelmiştir. Nitelikli bir çocuk kütüphanesi, çocukları yaşam boyu öğrenme ve okuryazarlık becerileri ile donatarak, onların topluma katılımlarını ve katkıda bulunmalarını sağlar. Çocuk kütüphaneleri sürekli artan toplumsal değişikliklere yanıt vermeli ve bütün çocukların bilgi, kültür ve eğlence gereksinimlerini karşılamalıdır. Her çocuğun yerel kütüphaneye alışkın olması ve kütüphane kullanma becerilerine sahip kılınması gerekir.

Amaç

İlkelerin (Kılavuzların) amacı, dünyada çeşitli ülkelerdeki halk kütüphanelerine yüksek nitelikli çocuk kütüphanesi hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde yardım etmektir.

Hedef Kitle

İlkeler için hedef kitle; uygulamadaki kütüphaneciler, kütüphane yöneticileri ve karar vericiler, kütüphane ve bilgi yönetimi alanındaki öğrenciler ve öğreticilerdir.

BÖLÜM 1

Misyon

Materyal ve etkinliklerini geniş bir yelpazede sunan halk kütüphaneleri, çocuklara, okumanın keyfini ve bilgiyi keşfetmenin heyecanını yaşamalarında ve hayal güçlerini geliştirmelerinde olanak sağlamaktadır. Çocuklara ve ebeveynlerine kütüphanelerden nasıl en etkili biçimde yararlanabilecekleri ve gerek elektronik gerekse yazılı medya kullanım becerilerini nasıl geliştirebilecekleri öğretilmelidir.

Halk kütüphanelerinin, okumayı öğrenme sürecini destekleme ve çocuklar için kitaplar ile diğer medyayı sağlama gibi özel bir sorumluluğu vardır. Kütüphane, çocuklara öykü anlatımı, kütüphane hizmetleri ve kaynakları ile ilgili etkinliklerden oluşan özel hizmetler sunmalıdır.

Erken yaşlardan itibaren kütüphane kullanımı desteklenen çocuklar, büyük olasılıkla ileriki yıllarda da kütüphane kullanıcısı olarak kalacaklardır.

Çok dilli ülkelerde, çocuklar için kendi anadillerinde kitaplar ve görsel-işitsel materyaller olmalıdır. (*Halk Kütüphanesi Hizmetleri-Gelişim İçin IFLA/ UNESCO İlkeleri, 2001*) Kaynakça da belirtilmeli).

BÖLÜM 2

Çocukların Gereksinimlerini Karşlamak

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi,

- Yaş
- ırk
- cinsiyet
- din
- ulusal ve kültürel geçmiş
- dil
- toplumsal durum ya da
- kişisel beceri ve yeteneklere

bakılmaksızın, çocukların bütün gizil güçlerinin (potansiyellerinin) gelişimi için bilgi, materyal ve programlara eşit koşullar altında, ücretsiz ve açık erişim hakkı olduğunu vurgular.

Büyüme, çocuklar için küresel etkinlik niteliği taşımayan yerel bir süreç olmakla birlikte, küresel sorunlardan da etkilenebilen evrensel bir durumdur.

Hedef Gruplar

Çocuk kütüphanesi, tek tek ya da gruplar halinde gelen ve aşağıda belirtilen gruplara hizmet vermeyi hedefler:

- Bebekler ve küçük çocuklar
- Okul öncesi çocuklar
- 13 yaşına kadar olan okul çocukları
- Özel gereksinimi olan gruplar
- Ebeveynler ve diğer aile üyeleri
- Bakıcılar
- Çocuklar, kitap ve medya alanlarında çalışan diğer yetişkinler

Amaçlar

- Her çocuğun hakkı olan
 - o Bilgi
 - o İşlevsel, görsel, dijital ve medya okuryazarlığı
 - o Kültürel gelişim
 - o Okuma gelişimi
 - o Yaşam boyu öğrenme
 - o Boş zamanlar için yaratıcı programlara erişimi kolaylaştırmak
- Çocukların açık erişimli tüm kaynaklara ve ortamlara erişimini sağlamak
- Çocuklar, ebeveynler ve bakıcılar için çeşitli etkinlikler sunmak
- Ailelerin toplum içine girişini kolaylaştırmak
- Çocukları güçlendirmek ve çocukların özgürlüğünü ve güvenliğini sağlamak
- Çocukları kendine güvenen ve yeterli bireyler olmaya teşvik etmek
- Barışçıl bir dünya için çabalamak

Finansman

Çocuklar değerli bir “yatırım”dır.

Halka sunulan materyal ve hizmetlerin niteliğini korumak ve geliştirmek için çocuk kütüphanelerinin bir bütçeye gereksinimi vardır.

Onlar, standart bütçeleri dışında fonlar ile desteklenebilirler. Örneğin;

- Devlet destekleri (özel programlar ve yeni girişimler için)
- Kültürel etkinlikler (müzik, dans, drama, sanat, tarihsel ve etnik sunumlar için)
- Yayınevleri (yazar ve çizer ziyaretleri ve diğer hediyeler için)
- Sponsorluk (belirli etkinlikleri desteklemek için yerel işletmeler ve gönüllü kuruluşlar)
- Sivil toplum kuruluşları
- Diğer kaynaklardan elde edilen fonlar

Materyal

Çocuk kütüphaneleri, çocukların gelişimine uygun, basılı materyal (kitap, dergi, çizgi romanlar, broşür), medya (CD, DVD, kasetler), oyuncaklar, öğrenme oyunları, bilgisayar, yazılım ve internet bağlantısını da içeren her türden materyali bulundurmmalıdır.

Seçim Ölçütleri

Kütüphaneciler derme seçiminde ve hizmet sunmada aşağıdaki ölçütlere dikkat etmelidirler:

- Yüksek nitelik
- Yaşa uygunluk
- Güncel ve doğru bilgi
- Çeşitli değerleri ve görüşleri yansıtan
- Yerel topluluk kültürünü yansıtan
- Küresel topluma girişi sağlayan yayınlar ve hizmetler

Mekan

Her yaştan çocuğun kütüphaneyi, çekici, davetkâr ve ürkütücü olmayan yerler olarak görmeleri gerekmektedir. İdeal olarak çocuk hizmetlerinin, kolayca tanınabilen (örneğin çocuklara özgü mobilyalar, dekorasyon ve renkler) ve kütüphanenin diğer bölümlerinden farklı olan kendilerine ait yerlere gereksinimi vardır.

Kütüphaneler, çocuklara birbirleri ile veya diğer insanlar ile tanışabileceği kamusal bir alan sunmaktadır.

Hizmetler

Çocuklara verilen hizmetler yetişkinlere verilen hizmetler kadar önemsenmelidir. Çocuk kütüphaneleri, çocukların bilgi, kültür ve eğlenme gereksinimlerini aşağıdaki biçimlerde karşılamalıdır:

- Çeşitli materyalleri ödünç vererek
- Bilgi ve danışma hizmeti sunarak

- Çocuklara materyal seçiminde yardım ederek
- Materyal seçimi ve kütüphane hizmetlerinin geliştirilmesi sürecine çocukları da katarak
- Kütüphane kullanımı ve bilgi okuryazarlığı eğitimi vererek
- Güdüleyici etkinlikler yaparak (okuma teşviki)
- Yaratıcı programlar ve öykü okuma hizmeti sunarak
- Ebeveynlere ve bakıcılara eğitim vererek
- Bakıcılara, okul öncesi öğretmenlere, öğretmenlere ve kütüphanecilere danışma hizmeti sunarak ve eğitim vererek
- Kurum ve kuruluşları destekleyerek ve işbirliği yaparak

Çevre ile İşbirliği

Yerel topluluk içindeki diğer kurum ve kuruluşlarla işbirliği önemli ve yararlıdır.

- Çocuk kütüphaneleri, topluluğun bilgi ve kültürel gereksinimlerinin araştırılmasında ve bu gereksinimlerin kütüphane kaynakları ile karşılanmasında yerel kurumlarla rekabet değil, çocukların yararına işbirliği yapmalıdır.
- Okullar önemli ortaklardır. Okul kütüphaneleri, eğitim sürecine, çocuk kütüphaneleri de kendi kendini eğitime ve boş zaman okumalarına destek sağlar.
- Sağlık merkezleri, gündüz bakım merkezleri, çocuk yuvaları ve diğer bakım kurumları özellikle çocukların, ebeveynlerin ve profesyonellerin okuma teşviki etkinliklerinde çocuk kütüphanelerinin gerekli ve önemli ortaklarındandır.

Tanıtım

Bir çocuğun zamanının artırılması ve dikkatinin geliştirilmesinde rekabetin büyüdüğü düşünülürse, çocuk kütüphaneleri hakkındaki olumlu bir genel profil çok önemlidir.

Okuma ve okuryazarlık, iletişim kurmak için gerekli becerilerdendir ve sürekli güçlendirilmesi gerekir.

İnsan Kaynakları

Etkin ve profesyonelce çalışan çocuk kütüphaneleri eğitilmiş ve adanmış çocuk kütüphanecilerine gereksinim duyar.

Kütüphanecilerden istenen beceriler şunlardır:

- Hevesli olmak
- Güçlü iletişim, kişilerarası/takım çalışması ve sorun çözme becerilerine sahip olmak
- İşbirliği yeteneğine sahip olmak
- Girişimci, esnek ve değişime açık olmak
- Kullanıcı gereksinimleri analizi, plan, yönetim değerlendirme yapma ve programlama yeteneğine sahip olmak
- Yeni beceriler öğrenme ve mesleki gelişme için heyecanlı olmak

Çocuk kütüphanecileri aynı zamanda;

- Çocuk psikolojisi ve gelişimi
- Okuma gelişimi kuramları ve teşviki
- Sanatsal ve kültürel olanaklar
- Çocuk edebiyatı ve ilgili medya

konularında da bilgi ve bilinç sahibi olmalıdırlar.

Yönetim ve Değerlendirme

Çocuk hizmetlerini yürüten kişinin, bu hizmetlere ilişkin farkındalığın garanti edilmesi ve genel amaçların başarılmasında uzun dönemli kütüphane planlama sürecine katılması önemlidir.

Güvenilir performans bilgileri, değerlendirme ve gelişim için gerekli bir araçtır:

- Kaynaklar, personel, hizmetler, ödünç verme ve diğer etkinlikler vb. için ilgili istatistikleri toplama, planlama için veri sağlama, hesap verilebilirlik ve bilgilendirmeye dayalı yönetsel kararlar için gereklidir.
- Bu veriler, personelin standart ölçütlere dayalı performans değerlendirmesi için de gereklidir.

BÖLÜM 3

Katkınız Bekleniyor!

- *Çocuklar ve Genç Yetişkinler Bölümü İçin Kütüphaneler Sürekli Komitesi* sizin yardımınızı istiyor.
- Lütfen IFLA web sayfasının ilgili “Bölüm” kısmına dahil etmek için “iyi uygulama örnekleri”ni gönderiniz.
- Lütfen Komite Başkanı ya da Bilgi Koordinatörüne eleştirileriniz ve katılımınız için bilgi gönderiniz.

Daha Fazla Bilgi

Bu broşür *IFLA Çocuklar ve Genç Yetişkinler Bölümü İçin Kütüphaneler Sürekli Komitesi* tarafından üretilmiş ve Medvescak Halk Kütüphanesi, Zagreb, Hırvatistan tarafından finanse edilmiştir (Aralık 2003).

Bu Bölümün çalışmaları ile ilgileniyor ve katılmak istiyorsanız, IFLA'nın üyesi olmanız ve bu Bölüm için kabul edilmeniz gerekmektedir.